

Prata om diakoni

Förslag till upplägg och metoder
för samtal om diakoni i Svenska kyrkan

*Kerstin Selén, Sensus studieförbund
och Miriam Hollmer, Kyrkokansliet*

Introduktion och förberedelser

Svenska kyrkan på nationell nivå har tillsammans med Luleå, Västerås och Göteborgs stift tagit fram en vägledning för diakoni. Den pekar på diakoni som hela församlingens uppdrag. För att ta oss an uppdraget – oavsett vilken vår roll är - behöver vi en gemensam förståelse av vad diakoni kan sägas vara och hur diakoni kan utövas. Vi behöver också föra samtal om behov, värderingar och visioner. Vägledningen erbjuder en pedagogisk modell som verktyg för reflektion och samtal, Diakonitriangeln.

Vägledningen innehåller också ett verktyg till hjälp att strukturera diakonala verksamheter. Verktyget är tänkt att underlätta inventering, planering och utvärdering, exempelvis inför framtagandet av församlingsinstruktion, verksamhetsplan eller diakonipastoral.

Samtal i olika forum

Samtalen kan föras i olika forum och anpassas efter aktuella behov och den tid som finns till förfogande. Exempel på forum är medarbetardag, kontraktskonvent, diakonsamling, temadag för förtroendevalda, arbete med församlingsinstruktion och verksamhetsplanering. Samtalen kan med fördel föras i en studiecirkel som omfattar tre eller fyra träffar. Studiecirkeln ger mer tid för fördjupning och eftertanke.

Övningarna är främst till att väcka tankar och lägga grund för strategiskt tänkande kring församlingens diakoni ur ett övergripande perspektiv. För mer ingående arbete finns exempel och verktyg i Vägledning för diakoni.¹

En verktyglåda att plocka ur efter behov

Denna handledning är skriven för dig som planerar och leder en samling eller en studiecirkel. Vilka frågor är viktigast för er? Vilket är syftet med samlingen eller studiecirkeln? Svaret på dessa frågor styr upplägg och val av övningar. Det är bra om du har erfarenhet av att leda gruppsamtal och viktigt att du satt dig väl in i materialet och frågorna.

Här följer ett förslag till upplägg för hur man kan använda diakonitriangeln för reflektion och samtal kring församlingens diakoni. Har ni inte så mycket tid till förfogande behöver du göra ett urval av övningar. Använd då den här texten som en verktyglåda att plocka ur. Räkna med att varje övning i genomsnitt tar ca 45 min. Studiecirkeln kan gå in i frågorna med både mer djup och konkretion, och kan vara att föredra om man exempelvis ska arbeta med församlingsinstruktion.

Övningarna tar sin huvudsakliga utgångspunkt i Vägledning för diakoni i Svenska kyrkan. Materialet finns, tillsammans med annat för frågorna relevant material, på <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning>

1 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning>

Förberedelser innan samlingen

- Du som leder bör ha läst in dig på materialet.
- Materialet kan med fördel användas i form av en studiecirkel. Om det inte är möjligt för er att metodiskt arbeta igenom hela materialet, kan ni välja övningar utifrån vilka frågor som är mest angelägna för er. Det finns olika övningar för de olika aspekterna av diakoni i diakonitriangeln.
- Vägledning för diakoni riktar sig till samtliga medarbetare. Idealet är därför att både förtroendevalda, anställda och alla som har uppdrag som ideella medarbetare bjuds in. Allas perspektiv är viktiga. Är det väldigt svårt att få till en gemensam samling går det också att använda materialet i avgränsade grupper, tex anställda. Då skulle man sedan kunna jämföra resultaten från de olika grupperna. Grundtanken är, att diakoni är hela församlingens uppdrag. Diakonen har ett särskilt uppdrag att fungera som diakonal ledare.
- Var och en bör få materialet Vägledning för diakoni i Svenska kyrkan och boken Sverige mellan stolarna. Det kan beställas till produktions- och fraktkostnad från Svenska kyrkans webbshop² eller laddas ned på intranätet³.
- För att inte ”tappa bort” resultaten av workshopen är det bra om du har kommit överens med någon att ta ett särskilt ansvar för dokumentationen. Den bör sedan varje deltagare få ta del av. Syftet med workshopen styr vad som är betydelsefullt att ta vara på i ett fortsatt arbete.

Allmänna förberedelser samma dag

- Ni behöver ett rum med whiteboardtavla och blädderblock. Möblera rummet i café-sittning med omkring sex personer vid varje bord.
- Du som ansvarar för samlingen behöver tänka till kring gruppindelningen. Vad händer, tror du, om deltagarna får sätta sig där de vill? Om man då placerar sig kategorivis, vad tror du det har för betydelse för samtalen? Ett alternativ är att göra en bordsplacering där perspektiv blandas. Kommer alla att känna sig trygga då och våga prata?
- På varje bord ska finnas papper, pennor och post-it-lappar.
- Vissa förberedelser är specifika för de olika aspekterna av diakoni. De står vid de övningar som berör respektive aspekt.

Övningar

Till detta studiematerial följer sju övningar. Det går att plocka ur övningarna beroende på tid och behov, men tänk på att grunden är diakonitriangelns helhet: det vill säga att alla delar behöver vara representerade i församlingens diakoni. Räkna med att varje övning i genomsnitt tar 45 min (övning 5, om verksamheter, kan behöva längre tid).

2 <https://webbshop.svenskakyrkan.se/diakoni>

3 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/sverige-mellan-stolarna> samt <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning>

Övning 1: Vad tänker du på när du hör ordet diakoni?

Syftet med övningen är att ge en introduktion till diakonitriangeln.

- Inled med samtal vid borden där deltagarna var för sig eller tillsammans skriver sina svar på frågan på post-it-lappar, ett svar per lapp. Ett tips till deltagarna är att de börjar enskilt och sedan tänker tillsammans.
- Ge grupperna en stund att reflektera och samtala ostörda och ”ostyrda”.
- Rita efter ungefär en kvart, eller när surret börjar avta, diakonitriangeln stort mitt på tavlan och skriv aspekterna Förhållningssätt, Utövare och Verksamheter på triangelns sidor och inne i triangeln diakonins kärna: Kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen.
- Berätta att vad du nu ritat är en pedagogisk modell som fått namnet Diakonitriangeln. Diakonitriangeln är ett hjälpmedel för att reflektera och samtala om diakoni. Berätta om de fyra aspekterna: diakonins kärna (teologin) i centrum, respektive diakonins uttryck (utövare, verksamheter, förhållningssätt). Säg också att ni kommer att återkomma till den.
- Be någon från varje grupp komma fram till tavlan med gruppens lappar. Var vill de placera sina lappar?
- Reflektera tillsammans med deltagarna över den gemensamma bilden. Vilka tankar väcker den?
- Är alla aspekter av diakonitriangeln täckta? Eventuella tillägg?

Övning 2: Varför diakoni?

Förberedelse: En diakonitriangel på whiteboard. I denna övning ligger fokus på mitten av triangeln.

Diskussion i smågrupper

Diakoni är en del av kyrkans grundläggande uppgift. Men varför då?

- Be grupperna att samtala i smågrupper.
- När sorlet avtar ber du dem att säga någon/några meningar var i storgrupp. Skriv upp på tavlan, t.ex. i punktform.
- Berätta att de nu kan sägas ha formulerat en grund för församlingens diakonisyn. (Den kan även användas om ni ska diskutera visioner i övning 7).

Övning 3: Vilket förhållningssätt uttrycker diakoni?

Förberedelse: Skriv ned nyckelorden som finns i Vägledningen under avsnittet ”Diakonalt förhållningssätt” på blädderblocksblad eller whiteboard. Skriv tydligt och med lite rymd runt varje ord. Lämna plats för ytterligare ord som kan tillkomma under övningen. Ha även en diakonitriangel väl synlig.

Syftet är att reflektera över hur diakoni uttrycks genom vårt förhållningssätt och att se att förhållningssättet behöver genomsyra alla delar av församlingens arbete. Ett förslag är att utgå från berättelser ur boken Sverige mellan stolarna. På så sätt får ni distans till den egna verksamheten.

Här är förslag på några berättelser från Sverige mellan stolarna att jobba med: *Härbäretget, Från noll till hundra, Ungdomarna får alltid en chans till, Inte längre ensam i sina tankar, Ett hembesök, Damkören, Sådd.*

Diskussion i smågrupper

Fördela berättelserna mellan borden så att man vid varje bord samtalar om en av dem.

- Läs den berättelse ni fått. Om det inte blir för stimmigt i lokalen är det trevligt om berättelsen kan läsas högt av någon vid respektive bord.
- Uppgiften är att leta efter de diakonala aspekterna i berättelsen.

Frågorna till grupperna är (skriv dem på tavlan eller visa med datorprojektor):

- Vilket förhållningssätt finner ni i respektive berättelse som ni kan tycka är ”diakonalt”? Anteckna ett eller flera ord. Om det underlättar kan ni använda listan med nyckelord.
- Om grupperna har gott om tid kan de även notera vem som är diakonal utövare och vilken verksamhet som beskrivs i berättelsen.

Uppsamling i storgrupp

Grupperna får delge de ord de har identifierat i sin berättelse. Du som leder ringar in orden om de redan finns på tavlan eller skriver dit nya om de inte finns.

Reflektera tillsammans över orden på listan och notera särskilt de eventuella ord som tillkommit.

Om det finns tid kan en uppsamlande fråga till deltagarna vara: Var det något i berättelsen ni läste som särskilt grep tag, gav en insikt eller tanke?

Tillbaka i liten grupp

Är det några av nyckelorden som passar in på det som ni själva arbetar med i församlingen?

Övning 4: Vad ska känneteckna församlingens diakoni?

Förberedelse: Ni behöver listan med nyckelord som används i övning 3. Har ni gjort övning tre, ska de ord som eventuellt har lagts till även inkluderas här. Ni behöver även ha de förslag till nyckelmeningar som finns i Vägledning för diakoni.⁴

Syftet med övningen är att fördjupa samtalet om vad församlingens diakoni ska uttrycka. Det kan vara en grund för arbete med t ex församlingsinstruktion. Verksamheter kan stämmas av mot nyckelord och nyckelmeningar. Nyckelord och nyckelmeningar kan mana till justeringar i befintliga verksamheter eller visa på luckor som behöver fyllas.

Välj fem nyckelord

Vilka av orden skulle ni vilja känneteckna er församlings förhållningssätt? Processa tillsammans fram fem nyckelord.

- Var och en väljer och skriver de ner de fem viktigaste orden på post-it-lappar, ett ord per lapp.

4 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/diakonalt-forhallningssatt-verktyg#Nyckelmeningar>

- När alla valt klart sina ord går ni fram och fäster dem på tavlan. När samma ord återkommer fästs de intill varandra.
- Hur blev resultatet? Valet av era ord är klart om några ord fått många ”röster”. Vilka fem ord har fått flest röster? Om resultatet är otydligt så kan ni göra en prioritering utifrån de ord som nu finns på tavlan. Den kan gå till så att var och en väljer och sätter kryss vid de tre viktigaste orden. Samtala gärna under tiden som ni funderar och väljer. Det är okej att försöka påverka varandra.
- Vilka fem ord fick nu flest markeringar?

Nyckelmeningar för församlingens diakoni

Formulera någon eller några meningar utifrån orden som ni tillsammans valt som berättar hur er församlings diakonala förhållningssätt ska gestaltas. Ni kan hitta inspiration till formuleringar i *Vägledning för diakoni*. Använd gärna metoden processkrivning:

Diskussion i smågrupper

- Varje grupp får några tomma pappersark.
- Formulera tillsammans en eller några meningar, inte mer än en mening på varje papper.
- Efter fem minuter skickar ni papperen med era formuleringar till en annan grupp som tar vid och filar på dem.
- Efter tre minuter skickas papperen vidare till en tredje grupp som fortsätter att fila på formuleringarna.
- När varje grupp fått påverka samtliga formuleringar skrivs slutresultaten upp på tavlan.
- Kanske har några varandra kompletterande nyckelmeningar processats fram. Kanske har två formuleringar ”bakats ihop”. Kanske behöver ni nu göra ett urval. Är detta fallet kan ni tillsammans rösta fram en eller några nyckelmeningar genom att var och en sätter ett kryss vid den formulering som hen anser vara bäst. Vilka formuleringar fick flest kryss?

Hur ska nyckelorden och nyckelmeningarna gestaltas i församlingens liv och verksamhet?

- Samtala i smågrupper om hur nyckelorden ska levras och vilka konsekvenser det får att följa värdet som respektive ord uttrycker. Samtala om ett ord i taget och skriv ner det ni kommer fram till.

Samla upp i storgrupp

Var det något som särskilt slog deltagarna under samtalen? Någon aha-upplevelse eller något ”det där måste vi ta tag i”? Vilka steg behöver tas för att implementera nyckelmeningarna i församlingen? Låt varje grupp berätta. Anteckna på tavlan och fotografera resultatet, alternativt anteckna på blädderblock.

Om det finns gott om tid kan man ge utrymme för en enskild reflektion: Hur uttrycker jag nyckelmeningarna och/eller nyckelorden i min vardagliga verksamhet? Den som vill berättar för de andra deltagarna i gruppen.

Övning 5: Vilka diakonala verksamheter finns i vår församling?

Förberedelse: utgå från Vägledningens avsnitt om verksamheter.⁵ Rita upp klassificeringsmodellen på tavlan, men utan att fylla i texten (alltså enbart rutorna).

Syftet med övningen är att skapa en överblick av de diakonala verksamheter som i dag finns i församlingen och att bredda perspektivet för vad som är diakoni. Om ni har gjort övning 4 kan ni gärna diskutera hur nyckelmeningarna gestaltas i verksamheterna.

Diskussion i smågrupper:

- Vilka diakonala verksamheter finns i församlingen i dag? Be grupperna fundera och samtala och tänka öppet och brett utifrån diakoni som ”kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen”.
- Skriv ned på post it-lappar, en lapp per verksamhet.

I storgrupp:

Berätta om klassificeringsmodellens övergripande verksamhetsområden. Fyll i namnet på de tre olika verksamhetsområdena i rutorna du har förberett.

- Be grupperna att sätta post it-lapparna med verksamheter på den plats de tycker att de hör hemma i de tre övergripande verksamhetsområdena.
- Fråga om alla tycker att verksamheterna har placerats rätt enligt klassificeringsmodellen. Flytta om vid behov.

Berätta därefter om resten av klassificeringsmodellen, dvs verksamheternas huvudsakliga fokus. Skriv i rutorna på tavlan. Låt deltagarna sedan samlas i smågrupper igen. Vid behov kan de olika verksamheterna fördelas mellan grupperna, t ex en per verksamhetsområde om det är tre grupper.

Diskussion i smågrupper

- Vilket huvudsakligt fokus har verksamheterna som är listade på tavlan- omsorg och gemenskap eller förändring och problemlösning? Ibland är gränserna inte knivskarpa, men det brukar gå att hitta ett huvudsakligt fokus.

Åter i storgrupp:

- Diskutera vilka tankar resultatet väcker.
- Finns det behov i församlingen som ni inte gör något åt?
- Finns det någon verksamhet som hellre eller lika väl kan utföras av andra?
- Sker ett påverkansarbete från församlingens sida inom något eller några av områdena i klassificeringsmodellen?

5 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/diakonala-verksamheter>

Övning 6: Vilka är utövare av diakoni i vår församling och vad behöver dessa?

Förberedelse: Du behöver ha tillgång till de verksamheter som identifierades i övning 5. Fördela verksamheterna mellan grupperna. Frågorna till grupperna behöver visas t ex på whiteboard.

Syftet med övningen är att skapa en överblick av vilka som är utövare av församlingens diakonala verksamheter och att bredda perspektivet för vilka som är diakonins utövare.

Diskussion i smågrupper

Ni har fått ett antal av de olika verksamheterna. Nu ska ni få göra en inventering av vilka som är verksamheternas utövare och vilka behov dessa har för att kunna genomföra sitt jobb på ett bra sätt.

Samtala om följande frågor, med utgångspunkt från diakonitriangeln:

- Vilka är verksamhetens utövare? Skriv upp alla ni kan komma på som är utövare av verksamheten.
- De som är utövare, är de ideella eller anställda?
- Vem/vilka leder och planerar verksamheten?
- Hur används diakonens professionella kompetens?
- Hur ser samarbetet ut mellan diakoner, ideella, arbetsledning och förtroendevalda?

Uppsamling i storgrupp

Låt varje grupp berätta om viktiga reflektioner från samtalen.

Övning 7: Visioner för församlingens diakoni

Förberedelse: En stor diakonitriangel på whiteboard. Tillgång till förslagen till visioner i Vägledning för diakoni.⁶ Dokumentationen från övning 4 om nyckelord och nyckelmeningar, om ni har gjort denna övning.

Denna övning görs gärna efter att de övriga övningarna är gjorda. Syftet är att med de föregående samtalen i bagaget reflektera kring i det önskade läget för församlingens diakoni och blicka framåt. Visionerna kan sedan läggas fram för kyrkorådet för beslut. Om kyrkorådet kan anta visionerna för församlingens diakoni underlättar det för att se till att alla beslut och viljeinriktningar följer visionerna.

Diskussion i smågrupper

Utgå från exemplen på visioner i vägledningen och på nyckelord och nyckelmeningar som ni har tagit fram om ni har gjort övning 4. Hur vill ni formulera visioner för diakonin i er församling? En vision för diakonins kärna, en för förhållningssätt, en för utövare och en för verksamheter. Tänk på att visioner ska sikta högt! Samtala gruppvis och skriv era visioner på separata papper.

- Presentera era förslag för varandra i plenum. Fäst era visioner på tavlan grupperade per aspekt.

6 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/visioner-for-diakoni>

- Välj de visioner församlingen ska sträva efter genom att var och en markerar med ett kryss den vision som inspirerar mest inom varje område.
- Vilka visioner kom ni fram till?
- Hur kan ni ta vara på dem så att de får ge energi och styrfart? Finns det en koppling mellan visioner, församlingsinstruktion och verksamhetsplan?

Avslutning

- Tacka deltagarna för alla idéer och synpunkter. Säg några ord om hur ni kan ta vara på det som kommit fram.
- Om ni har gjort alla övningar är det bra med en sammanfattning som kan utgå från diakonitriangeln.